

SUPERVÍZIA v pomáhajúcich profesiách na Slovensku

Abstrakt: Článok sa zameriava na komplexné zhodnotenie realizácie supervízie v pomáhajúcich profesiách na Slovensku. Opisuje dejiny tohto procesu, jeho kontinuálne legislatívne ukotvenie, ako aj zmeny, ktoré sa udiali v relatívne nedávnej minulosti. Pridanou hodnotou štúdie je sumarizácia viacerých výskumných aktivít autora, ktoré prezentujú štruktúru supervízorov, problematické oblasti supervízie jej vnímanie a efektívnosť.

Kľúčové slová: supervízia, sociálna práca, dejiny, súčasný stav, sociálna práca.

Abstract: The article focuses on a comprehensive evaluation of the implementation of supervision in helping professions in Slovakia. It describes the history of this process, its continuous legislative anchoring, as well as the changes that have taken place in the relatively recent past. The added value of the study is a summary of several research activities of the author presenting the structure of supervisors, problematic areas of supervision, its perception and efficiency.

Key words: supervision, social work, history, current status, social work.

V bývalom Československu badáme prvé náznaky supervízie až začiatkom 70. rokov. Tieto náznaky súviseli s prebiehajúcimi psychoterapeutickými výcvikovými skupinami. Účastníkmi boli lekári, psychológovia, liečební pedagógovia a iní odborníci pracujúci v pomáhajúcich profesiách.

V 80. rokoch, tak ako popisuje tento vývoj nastal posun vo využívaní supervízie na Slovensku. S pomocou českých kolegov sa začalo rozvíjať hnutie bálintovskej supervízie. Do Československa sa bálintovský prístup dostal v 80. rokoch. Neskôr sa ukázal ako metóda, ktorá sa dá použiť pre oveľa širší záber pomáhajúcich profesií než len pre psychoterapeutov. Tento prístup sa využíval na Slovensku s veľkým úspechom a doposiaľ sa uplatňuje v práci lekárov, sudcov, sociálnych pracovníkov, učiteľov a pod. Jeho účastníkmi boli vtedy lekári, psychológovia, liečební pedagógovia a iní odborníci pracujúci v pomáhajúcich profesiách. Ďalšou širokou oblasťou uplatnenia, kde našla supervízia úrodnú pôdu, bola oblasť predmanželského a manželského poradenstva. Predmanželské a manželské poradne začali vznikať od roku 1971 a postupne sa vytvorila ich sieť pokrývajúca celé územie Slovenska na úrovni okresných miest. Keďže neexistovala žiadna odborná príprava poradcov a ukončené akademické vzdelanie pre túto prax bolo nedostačujúce, začal sa budovať na vtedajšie pomery dobre fungujúci systém supervízie. Časť vzdelávacích stretnutí bola orientovaná na konkrétnu prípadovú prácu účastníkov, ale postupne sa stále naliehavšie ukazovala potreba systematickej supervízie, ktorá by skvalitňovala poradenský proces, minimalizovala poškodenie klientov, bola prevenciou voči burn – out syndrómu a zvyšovala odborné kompetencie poradcov a profesionálny status poradenstva.¹

Dobre fungujúci systém sa začal budovať až začiatkom 90. rokov, kedy sa uskutočnil prvý výcvik supervízorov. Supervízia v sociálnej práci vychádzala zo spontánnej potreby zvýšiť kvalitu profesionálnej činnosti sociálnych pracovníkov a sociálnych subjektov. Hlavnými aktérmi pri príprave projektu vzdelávania supervízorov v sociálnej práci boli nemecký lektor Martin Scherpner a za slovenskú stranu Ján Gabura a Milan Schavel, ktorý projekt prípravy supervízorov koordinoval a manažoval.²

Neskôr sa vzdelávaniu v týchto oblastiach venovali dve nosné inštitúcie:

1. Asociácia supervízorov a sociálnych poradcov a
2. Inštitút ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov.

Supervízia na Slovensku taktiež prenikla do dvoch legislatívnych noriem: zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

¹ J. Gábura, *Sociálne poradenstvo*, Praha 1995, s. 96–100.

² M. Schavel, S. Hunyadiová, B. Kuzyšin, *Supervízia v sociálnej práci*, Bratislava 2013, s. 17–23.

Práve Zákon č. 305/2005 Z. z. bol v poslednom období významné pozmenený. Upravuje a dopĺňa niektoré náležitosti výkonu supervízie. Zdôrazňuje dôležitosť jej výkonu v kontexte zvyšovania profesionality práce. Za týmto účelom subjekt vypracováva a uskutočňuje program supervízie. Výkon tohto programu môžu zabezpečovať len fyzické osoby, ktoré skončili odbornú akreditovanú prípravu supervízora, a ktoré sú zapísané v zozname fyzických osôb, ktoré skončili odbornú akreditovanú prípravu supervízora v oblasti sociálnej práce alebo poradenskej práce – zoznam supervízorov. Tento zoznam vedie a aktualizuje MPSVR SR. Medzi formálne podmienky zápisu zákon zaraďuje: spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu; vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa (overená fotokópia diplomu); bezúhonnosť (výpis z registra trestov); doklad o úspešnom absolvovaní odbornej akreditovanej prípravy supervízora v oblasti sociálnej práce alebo poradenskej práce v rozsahu najmenej 240 hodín (overená fotokópia certifikátu) a písomná žiadosť o zápis do zoznamu. V žiadosti o zápis do zoznamu supervízorov môžu byť uvedené bližšie informácie v rozsahu najviac 120 slov o odbornej spôsobilosti a profesijných skúsenostiach fyzickej osoby, ktorá žiada o zápis do zoznamu supervízorov, najmä o dĺžke praxe vo vykonávaní programov supervízie v oblasti realizácie supervíznych programov. Fyzická osoba je vedená v zozname supervízorov v priebehu piatich rokov odo dňa zápis do zoznamu. Po tomto čase môže supervízor požiadať o opätovný zápis.

Supervízia je spomínaná aj pri podmienkach udelenia akreditácie, kde je explicitne definovaná povinnosť subjektu písomne vypracovať program supervízie a spôsob zabezpečovania programu supervízie vykonávaných opatrení, na ktoré žiada akreditáciu. Existuje taktiež povinnosť zhodnotenia programu supervízie za predchádzajúci kalendárny rok, a to vždy do 15. januára. Príslušná vyhláška (č. 103/2018 Z. z.) špecifikuje náležitosti programu supervízie.

Najčastejšie problémy vo vnímaní supervízie na Slovensku

Exaktné zovšeobecnie supervízie v akomkoľvek type zariadenia nie je možné, a to nie je ani naším cieľom. Napriek tomu sa pokúsime vymedziť určité špecifické prvky. Určitý pokus vidíme už v roku 2008, kedy sa autori Oláh, Schavel a Tomka (2008) pokúsili definovať tri špecifické „oblasti“.³

---

³ M. Oláh, M. Schavel, M. Tomka, *Príručka pre skvalitnenie supervízie v detských domovoch*, Bratislava 2008, s. 24–27.

1. Problémy s nariadenou supervíziou (napr. zo zákona, riaditeľom a pod.): povinnosť absolvovať supervíziu je nariadená zákonom a bližšie vymedzená Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny. Faktom ostáva, že pracovníkom pribudla ďalšia povinnosť, čo už zo svojej podstaty nevyvoláva pozitívne pocity. Takéto vnímanie eskaluje v prípade, že supervidovaní pracujú na smeny. Teda na supervíziu musia prísť mimo svojho pracovného času. Dovolíme si tvrdiť, že táto problematická oblasť je v supervízii prítomna stále. Úlohou supervízora je prekonať negatívne nastavenia, čo sa vo väčšine prípadov darí.

2. Problém profesionalizácie supervízie: ide o domnienku, podľa ktorej do procesu vstupujú nedostatočne erudovaní supervízori s cieľom zisku. Faktom ostáva, že supervízor pracuje s odborníkmi, ktorí svoju nespokojnosť vedia konštruktívne prejsť. „Prirodzená selekcia“ je v tomto prípade proces, ktorý na seba nenechá dlho čakať. Počet supervízorov vzrástol, čo je z hľadiska konkurenčného boja pozitívny efekt zvyšujúci kvalitu poskytovanej služby.

3. Prílišná konzervatívnosť niektorých zariadení: súvisí predovšetkým s neznalosťou procesu supervízie. Predstava o externom odborníkovi vstupujúcom do subjektu s cieľom zaoberať sa skrytými oblasťami fungovania organizácie a jej zamestnancov, vyvoláva u mnohých vedúcich pracovníkov zdesenie.

Supervízori a supervízorky na Slovensku

Ide o odborníkov s druhostupňovým vzdelaním v humanitných alebo spoločenskovedných vedách,⁴ ktorí majú absolvovaný akreditovaný kurz supervízie v minimálnom rozsahu 240 hodín a majú príslušnú prax.

Z uvedeného vyplýva, že je veľmi zložitá exaktne odhadnúť základný súbor.

K určitej predstave nás môže doviest porovnanie troch zoznamov, ktoré sme realizovali v mesiaci júl 2019. Ide o:

1. Zoznam fyzických osôb, ktoré ukončili odbornú akreditovanú prípravu supervízora v oblasti sociálnej práce alebo poradenskej práce – zoznam supervízorov, ktorý eviduje MPSVR SR (celkovo eviduje 169 mien);
2. Zoznam supervízorov, ktorý eviduje ASSP (celkovo eviduje 326 mien) a

---

⁴ Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov explicitne nedefinuje vzdelanie pomáhajúceho profesionála, ktorý supervíziu môže vykonávať tak, ako to určuje zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

3. Zoznam absolventov akreditovanej prípravy v supervízii, ktorý vedie Inštitút ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety (celkovo eviduje 241 mien).

Vzájomným porovnaním sa nám podarilo identifikovať celkovo 599 supervízorov, z toho 451 (75,3%) žien a 148 (24,7%) mužov.

Opätovne upozorňujeme, že ide o odhad, nakoľko existuje viacero faktorov, ktoré sme pri komparácii nevedeli vziať do úvahy. Ako príklad môžeme uviesť zmenu priezviska, migráciu do zahraničia, úmrtie. Je potrebné si uvedomiť, že aj aktívny supervízor nemusí byť zapísaný v žiadnom z uvedených zoznamov.

n = 599; p < 0,001; $\chi^2 = 152,3$

Graf č. 1. Rodové rozloženie supervízorov na základe vykonaného odhadu základného súboru

V roku 2013 bol realizovaný podobný výskum.⁵ Podarilo sa identifikovať 345 supervízorov. Môžeme teda odhadnúť, že počet supervízorov stúpil za posledných 6 rokov o viac ako 57%.

V citovanom výskume sa pozornosť zameriavala aj na povahu vzdelanostného profilu supervízorov v sociálnej práci na Slovensku. Na základe vykonanej komparácie bola táto informácia získaná v 29,56% prípadov. Zo 102 supervízorov malo 67 (65,68%) vyštudovanú sociálnu prácu, 19 (18,62%) príbuzný študijný odbor a 16 (15,68%) disponovali iným typom vzdelania. V kontexte tretej identifikovanej kategórie išlo prevažne o učiteľské, zdravotnícke a teologické odbory.

Z hľadiska rodovej štruktúry bolo 283 (82,02%) žien a 62 (17,97%) mužov. Môžeme teda konštatovať navýšenie počtu supervízorov mužského pohlavia o viac ako 6,5%.

⁵ M. Schavel, S. Hunyadiová, B. Kuzyšin, *Supervízia v sociálnej práci*, Bratislava 2013, s. 164–197.

Tabuľka č. 2. Rodová štruktúra supervízorov v roku 2013 a v roku 2019 na základe dobových odhadov

	Muži	Ženy
2013	17,9 %	82,02%
2019	24,7%	75,3%

n = 944; p = 0,016; $\chi^2 = 5,74$

Pozitívne roviny vnímania supervízie na Slovensku

Pozitívne roviny vnímania supervízie na Slovensku budeme ilustrovať na základe výskumu, ktorý sme realizovali v roku 2018.⁶ Cieľom tohto empirického zisťovania bolo:

- zistiť subjektívne vnímanie dôležitosti supervízie,
- zistiť periodicitu účasti na supervízii,
- vyhodnotiť prítomnosť témy syndrómu vyhorenia na supervíznych stretnutiach,
- diagnostikovať ohrozenie syndrómom vyhorenia,
- porovnať vybrané faktory s prítomnosťou ohrozenia syndrómom vyhorenia, vrátane faktoru účasti na supervíznom procese.

Z tohto výskumu vyplýva, že pomáhajúci profesionáli si uvedomujú význam supervízie. Ten vidia predovšetkým v predchádzaní syndrómu vyhorenia, hľadani nových alternatív k riešeniu vzniknutých problémov a motivácií pre ďalšiu prácu.

Tabuľka 3. Vnímanie významu supervízie – vybrané oblasti

Rozvoj osobnostného potenciálu	33,46%
Profesionálny rozvoj	33,46%
Motivácia pre ďalšiu prácu	57,69%
Predchádzanie syndrómu vyhorenia	66,92%
Emocionálna ventilácia	45,00%

⁶ B. Kuzyšín, *Vliv supervize na předcházení nebo zmírňování syndromu vyhoření u odborných zaměstnanců zařízení sociálních služeb*, w: *Supervize (nejen) v sociální práci a sociálních službách*, eds. A. Mátel, M. Schavel, Praha 2019, s. 254–265.

Rozvoj osobnostného potenciálu	33,46%
Minimalizácia neistoty pri práci s klientom	34,23%
Nové alternatívy k riešeniu vzniknutých problémov alebo situácií	61,54%
Optimalizácia vzťahov na pracovisku	53,08%
Podnety k skvalitneniu fungovania organizácie	35,38%
Iné	1,92%

Zdroj: vlastné spracovanie, n = 1099; p < 0,01; df = 9; $\chi^2 = 197,88$

Dôležitým faktorom v kontexte psychohygienického efektu supervízie je periodicitu jej konania. O prípadoch, kedy sa nevyskytuje vôbec, nemá v kontexte nášho výskumu zmysel hovoriť. Na druhej strane treba podotknúť, že aj príliš častá supervízia pracovníkov zafažuje. Z nášho výskumu vyplýva, že najčastejšie frekvencia účasti sa pohybuje v rozmedzí jeden až dva krát ročne (74,31%).

Tabuľka 4. Možnosť zúčastniť sa supervízie

Nemám možnosť	16,66%
Zúčastňujem sa raz do roka	48,64%
Zúčastňujem sa dva krát do roka	25,67%
Tri až 5 krát ročne	7,65%
Viac ako 5 krát ročne	1,35%

Zdroj: vlastné spracovanie, n = 222; p < 0,01; df = 4; $\chi^2 = 147,28$

Hlavným prínosom citovaného výskumu bolo, či má, alebo nemá supervízia preventívny vplyv pred ohrozením syndrómom vyhorenia. Z uvedených zistení vyplýva, že respondenti, ktorí sa zúčastňujú na supervízii aspoň jeden krát do roka disponujú nižšou mierou ohrozenia, ako tí, ktorí sa supervízie vôbec nezúčastňujú. Túto závislosť sa podarilo dokázať na úrovni p = 0,0016.

Tabuľka 5. Porovnanie možnosti zúčastňovať sa na supervízii a prítomnosti syndrómu vyhorenia – vyhodnotenia dotazníka „Inventár syndrómu vyhorenia“

	Nezúčastňujú sa supervízie	Zúčastňujú sa minimálne 1 krát ročne
Dobrý stav	35,13%	62,7%
Stav, ktorý sprevádzajú rovné príznaky	51,35%	34,59%
Rizikový stav	10,81%	1,62%
Vyhorenie	2,7%	1,08%

Zdroj: vlastné spracovanie, n = 222; p = 0,0016; df = 3; $\chi^2 = 15,205$

Záver

Supervízia je mimoriadne zložitý proces, ktorý v určitom zmysle balansuje na hranách umenia a vedy alebo talentu a vedomostí. Na Slovensku sa stáva etablovanou, nadprofesnou formou odbornej pomoci. Teší nás, že čoraz častejšie sme svedkami prítomnosti empirických dôkazov o jej efektivite. Supervízia určená pre pomáhajúcich profesionálov je dôležitým nástrojom v podpore psychohygieny na pracovisku a znižuje riziko výskytu syndrómu vyhorenia. Týmto spôsobom prispieva aj ku kvalite sociálnych služieb, v centre ktorých by mal stáť predovšetkým klient – prijímateľ.

Zoznam použitej literatúry

- B. Kuzyšin, *Vliv supervize na předcházení nebo zmírňování syndromu vyhoření u odborných zaměstnanců zařízení sociálních služeb*, w: *Supervize (nejen) v sociální práci a sociálních službách*, eds. A. Mátel, M. Schavel, Praha 2019.
- J. Gábura, *Sociální poradenstvo*, Praha 1995.
- M. Oláh, M. Schavel, M. Tomka, *Průručka pro skvalitnění supervize v dětských domovech*, Bratislava
- M. Schavel, S. Hunyadiová, B. Kuzyšin, *Supervízia v sociálnej práci*, Bratislava 2013.
- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.